

Beskæftigelsesudvikling og brancheforskydninger

Historisk er der sket store ændringer i den danske økonomi og på det danske arbejdsmarked, herunder som følge af den teknologiske udvikling og globaliseringen.

Den teknologiske udvikling har medført, at der i mange job produceres produkter, som ikke fandtes tidligere – og hvis de gjorde, produceres de på typisk på en helt anden og mere effektiv måde. Det har bidraget til at øge produktiviteten og dermed velstandsniveauet i Danmark.

Nye og smartere måder at gøre tingene på – fx via automatisering af arbejdsopgaver – reducerer typisk det antal arbejdstimer, der er nødvendigt for at producere et givet produkt. Den større velstand øger samtidigt efterspørgslen efter både eksisterende og nye produkter. Dermed bliver arbejdskraft ikke overflødiggjort samlet set, og sideløbende med den teknologiske udvikling har den samlede beskæftigelse historisk været støt stigende i takt med, at arbejdsstyrken er udvidet.

Den teknologiske udvikling sker med varierende hastighed på forskellige områder og har dermed ikke samme indvirkning på alle arbejdsopgaver, virksomheder og brancher. Dertil kommer, at stigende velstand kan betyde, at forbrugerne i højere grad efterspørger bestemte varer og tjenester fremfor andre. Således har den teknologiske udvikling medvirket til betydelige skift i, hvilke arbejdsopgaver som de beskæftigede udfører, og i hvilke brancher de er ansat.

Det samme har globaliseringen, som betyder, at Danmark i langt højere grad end tidligere udveksler varer og tjenester med omverdenen. Den øgede arbejdsdeling på tværs af lande betyder, at de danske virksomheder og deres medarbejdere samlet set specialiserer sig i produkter, som de er relativt gode til at producere. Samtidig kan andre produkter købes billigere i udlandet, end hvis varerne skulle produceres i Danmark.

Den historiske udvikling i den samlede beskæftigelse dækker således over store forskydninger. Overordnet set har specielt landbruget og fremstillingssektoren gennemgået en udvikling, beskæftigelsen i landbruget er faldet til mindre end en fjerdedel siden 1966, mens beskæftigelsen i industrien er halveret. Samtidig er beskæftigelsen i de private serviceerhverv, og den offentlige sektor gået frem. Beskæftigelsen i de private serviceerhverv er vokset med ca. 65 pct., mens den offentlige sektor er blevet næsten tre gange større over de seneste 50 år.

Når den store omstilling på det danske arbejdsmarked hidtil har været vellykket, skyldes det i høj grad opbygningen af et fleksibelt og tilpassningsdygtigt arbejdsmarked samt et stigende uddannelses- og kompetenceniveau. Det fleksible danske arbejdsmarked understøtter, at personer i arbejdsstyrken kan skifte mellem ansættelser i forskellige virksomheder og brancher, når nogle arbejdspladser bliver nedlagt. Det øgede uddannelsesniveau har sikret tilstedeværelsen af de nødvendige kompetencer i forhold til at skabe mange af de nye, vellønnede arbejdspladser, som løbende er kommet til.

Omstillingen kan dog have omkostninger for den enkelte, der mister sit job som følge af automatisering eller konkurrence fra udlandet. En gennemgang af studier på danske data viser overordnet set, at medarbejdere, som mister deres arbejde som konsekvens af kraftige nedskaleringer eller lukninger af deres arbejdsplads, for hovedpartens vedkommende (ca. tre fjerdedele) finder ny beskæftigelse inden for det første år. Studierne viser samtidig, at uddannelse reducerer de negative konsekvenser på både kort og længere sigt.

Den teknologiske udvikling øger arbejdsstyrkens produktivitet

Den teknologiske udvikling betyder, at det løbende bliver muligt at producere eksisterende varer og tjenester på smartere og mere effektive måder, og at der skabes nye varer og tjenester, som skaber værdi for forbrugere og virksomheder. Den teknologiske udvikling i Danmark bidrager således til at øge arbejdsstyrkens produktivitet. Det betyder, at der kan produceres mere værdi med samme arbejdskraft, eller alternativt kan der produceres det samme med lavere arbejdsindsats. Samtidig har en øget globalisering gennem de seneste årtier betydet, at Danmark i større grad end tidligere udveksler varer og tjenester med udlandet. Det er et udtryk for øget international arbejdsdeling, hvor Danmark specialiserer sig i at producere visse produkter, mens andre produkter importeres frem for at blive produceret her i landet.

Udviklingen har ikke påvirket alle brancher i økonomien ens – og der er sket betydelige skift i beskæftigelsesfordelingen på tværs af brancher. Således førte udviklingen efter den første industrielle revolution omkring år 1870 til, at en betydelig del af befolkningen, som tidligere havde været beskæftiget i landbruget, rykkede over i industrien. Senere er industriens andel af beskæftigelsen også faldet, i takt med at servicesektoren er vokset og nu udgør hovedparten af den private beskæftigelse.

Sideløbende med disse skift på tværs af brancher har den samlede beskæftigelse i Danmark generelt ligget på et højt niveau gennem hele perioden. Det har været understøttet af arbejdsstyrkens evne til løbende at omstille sig til den teknologiske udvikling og globalisering – blandt andet faciliteret af et stigende uddannelsesniveau og opbygningen af et fleksibelt arbejdsmarked. Der har dog været perioder med høj ledighed undervejs, og udviklingen er ikke helt uden omkostninger for den enkelte, der mister sit job som følge af automatisering eller udenlandsk konkurrence. Omstilling af beskæftigelsen er både en forudsætning for og en konsekvens af, at vi nyder godt af teknologiske fremskridt og samhandel med omverdenen, som indebærer store gevinster for samfundet som helhed.

De fremtidige omstillinger på arbejdsmarkedet vil blandt andet afhænge af den teknologiske udvikling, som også er drivende for den økonomiske vækst. Den økonomiske vækst i de mest udviklede økonomier har på det overordnede plan været forholdsvis robust over de seneste godt 100 år. Det vil ikke nødvendigvis gælde fremover, og der findes således både hypoteser, som tilsiger en accelererende vækst, og hypoteser, som tilsiger aftagende vækst, jf. *baggrundsnotat om hypoteser om fremtidig vækst*. Der er dog ikke umiddelbart grundlag for at forudsige, at væk-

sten for den danske økonomi som helhed skulle enten til- eller aftage betydeligt fremover, men på visse områder kan udviklingen komme til at gå stærkt.

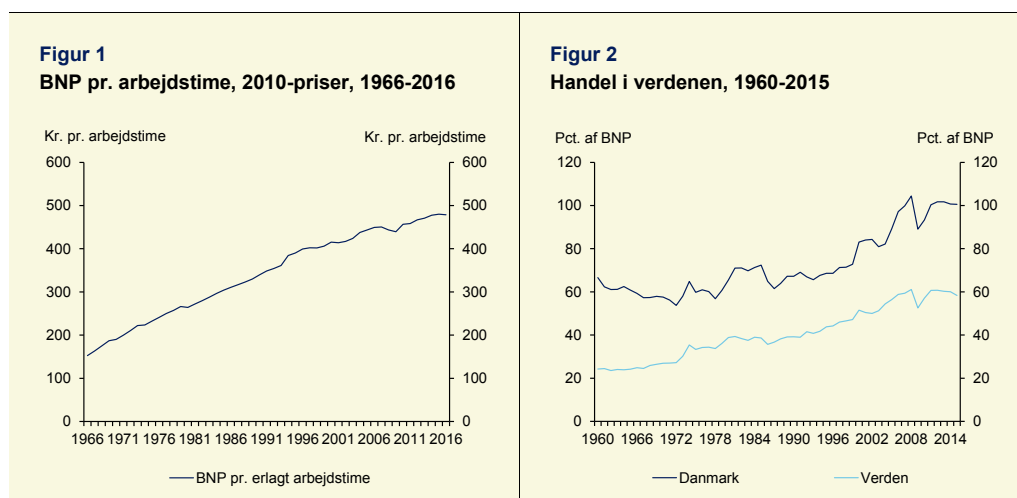
Teknologisk udvikling og globalisering har ikke overflødiggjort arbejdskraft

Den teknologiske udvikling har været en væsentlig faktor bag, at produktiviteten har været stigende igennem mange år. Således er værdien af produktionen pr. arbejdstime mere end tredoblet de seneste 50 år, *jf. figur 1*.

Produktivitetsvækst sker både ved, at arbejdsgange løbende optimeres, og at der findes nye og bedre måder at gøre tingene på. Men produktivitetsvækst kan også komme i ryk, hvor dele af produktionen i bestemte brancher automatiseres, hvorefter der er behov for færre medarbejdere, med mindre den samlede produktion i branchen øges.

Den løbende udvikling betyder også, at der udvikles nye og forbedrede produkter. Evnen til at producere produkter af stadigt stigende kvalitet bidrager – ligesom evnen til at producere stadig større mængder – til at øge produktiviteten. Når nye og eksisterende virksomheder udvikler nye produkter, skabes der samtidig nye arbejdspladser.

Sideløbende med den stigende produktivitet er den internationale handel vokset som andel af BNP, *jf. figur 2*. Den øgede handel har gjort det muligt for danske virksomheder at afsætte de varer og tjenester, som de er relativt gode til at producere på det internationale marked samtidig med, at de danske forbrugere og virksomheder kan købe de varer og tjenester, som udlandet er relativt gode til at producere, billigere end hvis de skulle produceres i Danmark. Den øgede handel øger også det udvalg af varer og tjenester, som forbrugerne står overfor. Således giver globaliseringen de danske virksomheder nye afsætningsmuligheder, men skærper samtidig konkurrencen.

Anm.: I Figur 1 er BNP opgjort i 2010-priser

Kilde: Figur 1: ADAM, Danmarks Statistik og egne beregninger, Figur 2: World Bank national accounts data and OECD National Accounts data files.

Både den teknologiske udvikling og globaliseringen sætter på den måde nogle virksomheder og arbejdspladser under pres, mens der samtidig skabes muligheder for nye virksomheder og arbejdspladser – eventuelt andre steder i økonomien.

Det skyldes, at ny teknologi teoretisk set både kan substituere eller overtage nogle arbejdsopgaver fra arbejdskraften, men også kan komplementere eller øge værdien af andre arbejdsopgaver. Hvis nogle af arbejdsopgaverne automatiseres, bliver den menneskelige arbejdskraft overflødig i forhold til disse specifikke opgaver. På den anden side kan fx robotter, computersoftware mm. betyde, at den menneskelige arbejdskraft kan skabe mere værdi i mindre rutineprægede opgaver, som kræver en mere kreativ tilgang til opgaveløsning. Ny teknologi kan altså gøre medarbejderne i stand til at løse opgaver, som ikke tidligere var mulige.

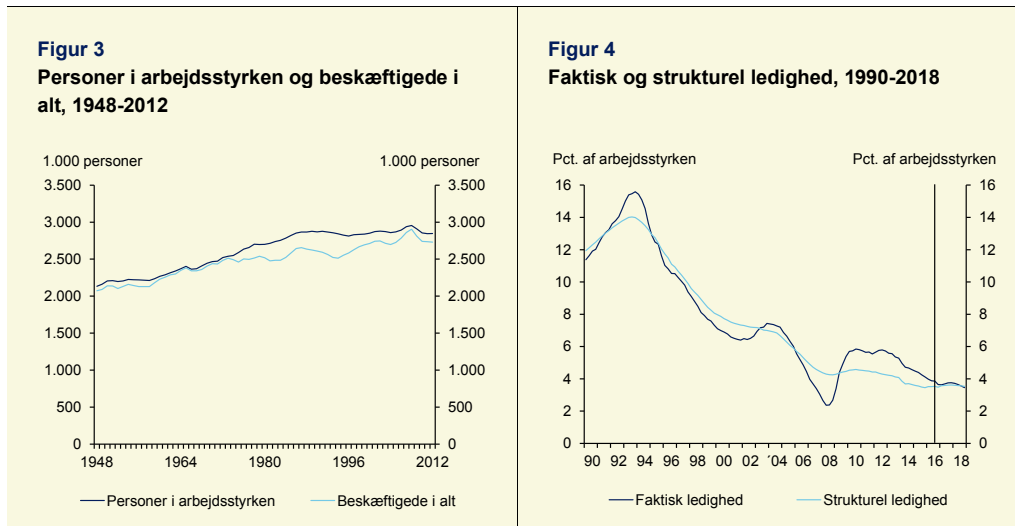
Ofte er det forholdsvis let at identificere jobfunktioner, som er pressede eller bliver overflødiggjort af ny teknologi. Det kan være sværere at pege på de nye jobmuligheder, som ny teknologi kan give anledning til, da det blandt andet afhænger af, hvordan efterspørgslen efter varer udvikler sig, *jf. også nedenfor*. På samme måde kan det være forholdsvis lettere at pege på de arbejdspladser, som er blevet nedlagt i Danmark som følge af globaliseringen (fx via outsourcing). Mens kan de nye arbejdspladser, som gradvist opstår, være mindre iøjefaldende, hvilket også kan gælde for de gevinster, som lavere priser på de importerede varer giver anledning til.

Sideløbende med den teknologiske udvikling og globaliseringen har den samlede beskæftigelse i Danmark overordnet set været stigende i takt med, at arbejdsstyrken er vokset, *jf. figur 3*. Kvindernes indtræden på arbejdsmarkedet har været en bidragende faktor til den øgede arbejdsstyrke. Derudover har arbejdsstyrkens størrelse også været påvirket af den generelle befolkningsvækst samt en række andre faktorer, herunder alderssammensætningen og stigende uddannelsesstilbøjelighed.

Den overordnede udvikling i arbejdsstyrken og beskæftigelsen giver ikke indtryk af, at den teknologiske udvikling og globaliseringen skulle have overflødiggjort arbejdskraft i økonomien samlet set. Udviklingen vil således primært have givet anledning til ændringer i beskæftigelsens branchesammensætning, *jf. næste afsnit*.

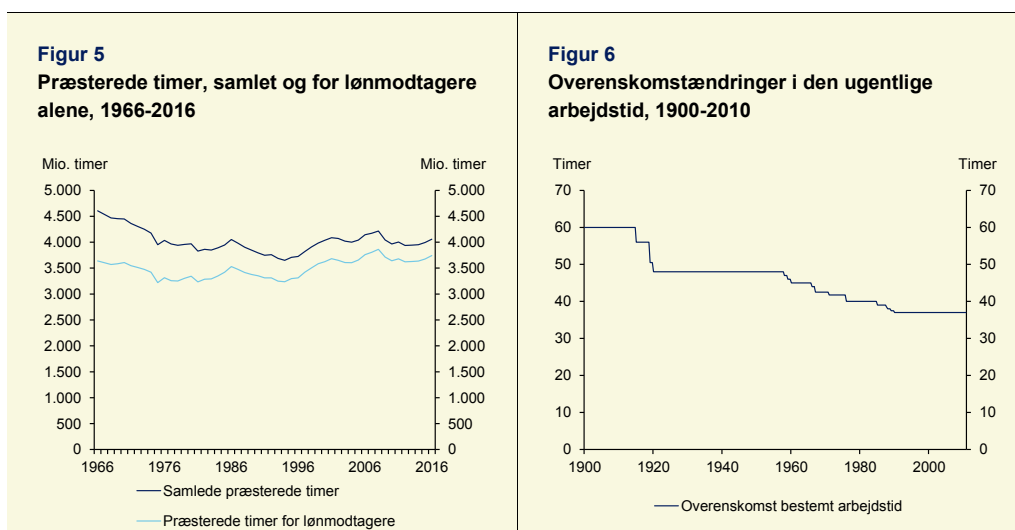
Der har dog været perioder, hvor ledigheden har været høj, og beskæftigelsen har været lav. Op igennem 1980'erne var ledigheden forholdsvis høj. Siden starten af 1990'erne blev ledigheden dog nedbragt igen, hvilket til dels skyldes en forbedring af konjunkturerne, men i højere grad er et resultat af forbedringer af strukturerne på arbejdsmarkedet, herunder afkortning af dagpengeperioden og en mere aktiv arbejdsmarkedspolitik. Den strukturelle ledighed er således reduceret betydeligt siden starten af 1990'erne, *jf. figur 4*.

På langt sigt er beskæftigelsen bestemt af arbejdsudbuddet og strukturerne på arbejdsmarkedet. En fastholdelse og styrkelse af strukturerne på arbejdsmarkedet vil understøtte økonomiens evne til at holde ledigheden lav og beskæftigelsen høj fremover – også i perioder, hvor den teknologiske udvikling og globaliseringen stiller krav til omstillinger i beskæftigelsen.

Kilde : Figur 3: 65 år i tal, Danmarks Statistik, Figur 4: Økonomisk redegørelse, December 2016.

På trods af udvidelsen af arbejdsstyrken og stigningen i beskæftigelsen har der ikke været en stigning i det samlede antal præsterede timer set over de sidste 50 år, *jf. figur 5*. Det skyldes, at den ugentlige arbejdstid er faldet. I 1948 var den ugentlige overenskomstbestemte arbejdstid på 48 timer, og den er i flere omgange reduceret frem til 1990, hvor den normale arbejdstid blev sat ned til de 37 timer, som stadig er gældende i dag, *jf. figur 6*.

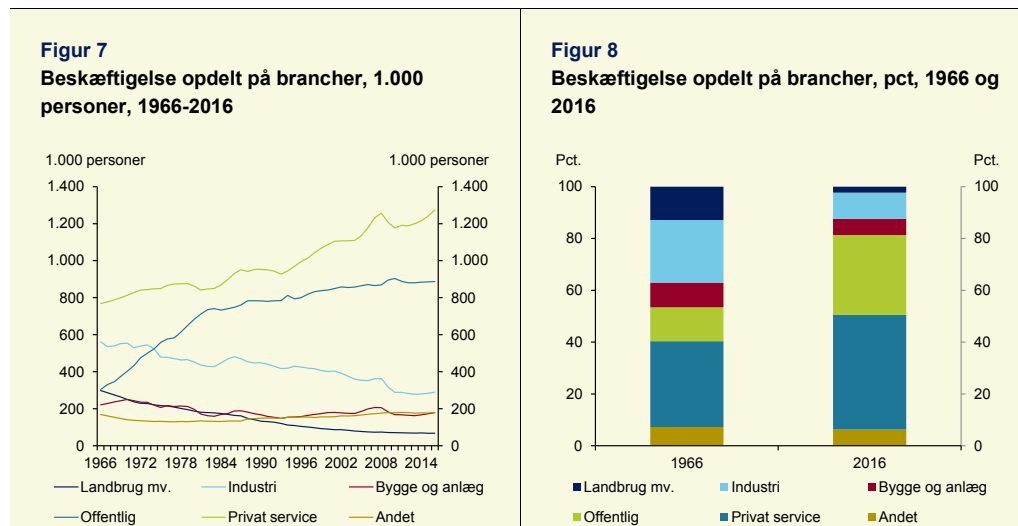
Kilde: Figur 5: Statistikbanken, Danmarks Statistik. Figur 6: FAOS - Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier, Københavns Universitet.

Den reducerede arbejdstid, som er grunden til, at det samlede antal præsterede timer ikke er steget på linje med beskæftigelsen, er et udtryk for, at vi i Danmark (ligesom i mange andre lande) har *valgt* at veksle noget af velstandsfremgangen til mere fritid op gennem det 20. århundrede.

Når det samlede antal præsterede timer kun i begrænset omfang er faldet over seneste 50 år – sideløbende med en meget betydelig produktivitsfremgang - ændrer den reducerede arbejdstid heller ikke på indtrykket af, at den produktivitsvækst, vi har set indtil nu, ikke har overflødiggjort arbejdskraft – men primært har betydet, at jobfunktionerne har ændret sig.

Skift i beskæftigelsen på tværs af brancher

I takt med den teknologiske udvikling og globaliseringen har både omfanget af beskæftigelsen i de enkelte brancher og branchernes andele af den samlede beskæftigelsen ændret sig betydeligt, *jf. figur 7 og 8*. Beskæftigelsen i landbruget er faldet til mindre end en fjerdedel siden 1966, og der er i dag omtrent 270.000 færre beskæftiget i industrien, end der var for 50 år siden. Samlet set er beskæftigelsen i landbruget og industrien over de seneste 50 år reduceret med, hvad der svarer til 22 pct. af den samlede arbejdsstyrke i 1966.

Anm.: Privat service er defineret som brancherne handel og transport, information og kommunikation, finansiering og forsikring, ejendomshandel mv., boliger, erhvervs-service. Offentlig dækker over offentlig administration, undervisning og sundhed. Andet dækker over brancherne råstofvindning, forsyningsvirksomhed og kultur mv.

Kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik

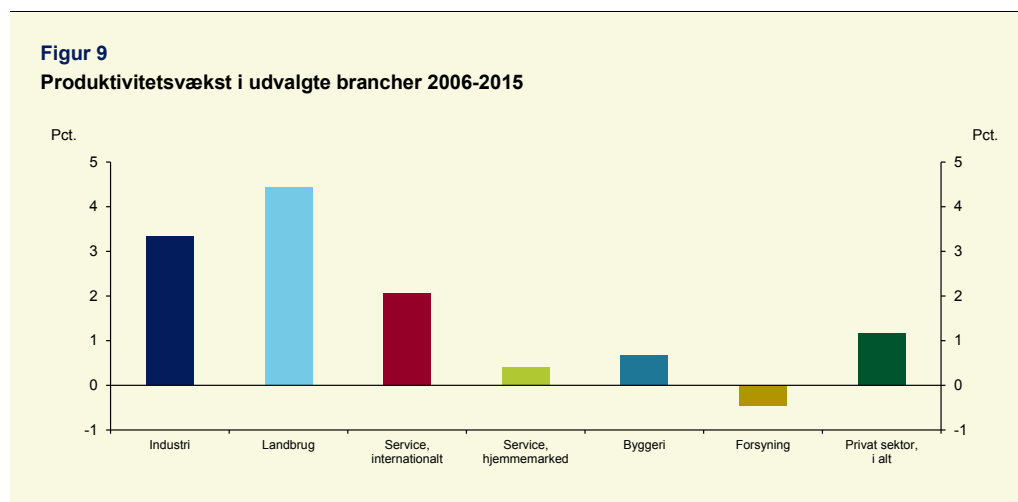
Omvendt har der været en betydelig stigning i beskæftigelsen i de private service-erhverv og den offentlige sektor. Den offentlige sektor har oplevet en ganske betydelig beskæftigelsesfremgang i takt med opbygningen af velfærdsstaten, og den er nu knap tre gange så stor, som den var i 1966. Udbygningen af den offentlige

sektor skal blandt andet ses i lyset af, at der i takt med, at flere kvinder kom ud på arbejdsmarkedet har været et øget behov for velfærdsydelser som fx daginstitutioner.

Beskæftigelsen er altså helt anderledes fordelt på brancher end for blot 50 år siden. Udviklingen har således betydet, at det i 2016 er 29 pct. af de beskæftigede, som er beskæftiget i en helt anden branche, end de ville være, hvis beskæftigelsesfordelingen ikke havde ændret sig siden 1966. Det skal dog bemærkes, at dette tal ikke kan ses som et udtryk for den samlede omstilling i beskæftigelsesfordeling på fx arbejdsopgaver eller jobtyper over perioden. Det skyldes bl.a., at der også har været omstilling inden for de enkelte brancher. Det bemærkes derudover, at en forholdsvis stor del af forskydningerne i beskæftigelsesfordeling på tværs af brancherne skete i starten af perioden som følge af opbygningen af velfærdstaten.

Den stigende velstand, som den teknologiske udvikling og globaliseringen har givet anledning til, kan i sig selv påvirke de forskellige branchers relative størrelser. Når befolkningen bliver rigere, kan det i højere grad give anledning til yderligere efterspørgsel efter offentlige velfærdsydelser og tjenester fra de private serviceerhverv, fremfor yderligere efterspørgsel efter industri- og landbrugsvarer.

Historisk set har produktivitetsudviklingen ikke været den samme på tværs af alle brancherne i dansk økonomi. Dette kan fx ses ved at betragte produktivitetsudviklingen i de private brancher over de sidste 10 år, *jf. figur 9*. I denne periode er det specielt landbruget og dernæst industri, som har oplevet den største vækst i produktiviteten. For serviceerhvervene har produktivitetsudviklingen været forskellig på tværs af de internationalt konkurrenceudsatte og de hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv. Særligt har sidstnævnte haft en beskeden produktivitetsvækst.

Anm.: Der er usikkerhed forbundet med datagrundlaget for bygge og anlæg pga. utilstrækkelige deflatorer. Råstofudvinding er udeladt. Opdelingen på hjemmemarkedsorienterede og internationale serviceerhverv følger Produktivitetskommissionen – dog er branchen Reparation af husholdningsudstyr udeladt.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af tal fra Danmarks Statistik.

Forskelle i produktivitetsvæksten på tværs af brancher kan også medvirke til forskydninger i beskæftigelsen. Relativt høj produktivitetsvækst i nogle brancher vil betyde, at priserne på de varer eller tjenester, som de brancher producerer, falder i forhold til priserne på varer eller tjenester fra andre brancher. De faldende relative priser vil under normale omstændigheder medføre en større relativ efterspørgsel, hvilket trækker i retning af større beskæftigelse i de pågældende brancher. Den højere produktivitet reducerer dog i sig selv behovet for arbejdskraft i disse brancher – alt afhængig af, om effekten af den stigende relative efterspørgsel er større eller mindre end denne effekt, bliver resultatet henholdsvis en stigning eller en reduktion i beskæftigelsen i brancherne med relativt høj produktivitetsvækst.

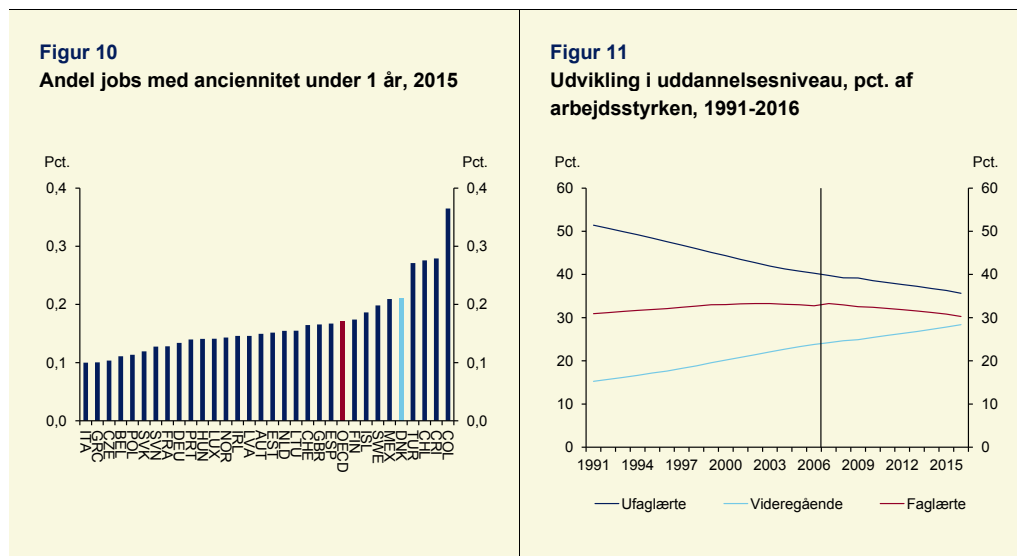
Når beskæftigelsen i landbrug og industri er faldet over de seneste 50 år, kan det således til dels hænge sammen med, at der har været relativt høj produktivitetsvækst i disse brancher, og at de resulterende relative prisfald ikke har givet anledning til væsentlige stigninger i den relative efterspørgsel efter industri- og landbrugsvarer. Den øgede velstand som følge af disse produktivitetsstigninger i landbrug og industri kan således have bidraget til øget efterspørgsel efter offentlige og private serviceydelser.

Den samlede beskæftigelse er som nævnt bestemt af arbejdsudbuddet og strukturerne på arbejdsmarkedet. Med mindre der sker noget med disse, vil en større eller mindre beskæftigelse i brancherne med relativt høj produktivitetsvækst modsvares af henholdsvis tilsvarende mindre eller større beskæftigelse i de øvrige brancher.

Den øgede samhandel med udlandet kan også have bidraget til skift på tværs af brancher. På tværs af lande vil der typisk være forskelle på, hvilke varer og services der kan produceres relativt billigst. Der kan opnås gevinster for alle involverede lande ved, at det enkelte land i et vist omfang specialiserer sig i at producere de varer og services, som det er relativt bedst til at producere (kan producere relativt billigt), og derefter handler med de andre lande. Dette kan give anledning til brancheforskydninger i produktionen og beskæftigelsen, som afspejler en hensigtsmæssig international arbejdsdeling. Herudover kan den øgede samhandel skærpe konkurrencen inden for de enkelte brancher. Dette kan bidrage til, at de mest produktive virksomheder udvider på bekostning af de mindre produktive, hvilket alt andet lige trækker op i de enkelte branchers samlede produktivitet.

For at vi kan nyde godt af den teknologiske udvikling og globaliseringen, er det vigtigt at vi er i stand til at omstille beskæftigelsens branchesammensætning. Der er forskellige faktorer, der kan understøtte en sådan omstilling.

For eksempel har Danmark generelt et fleksibelt arbejdsmarked, som understøtter at personer i arbejdsstyrken kan skifte mellem ansættelser i forskellige virksomheder og brancher. I Danmark er det godt 20 pct. af alle stillinger, som har været besat af den nuværende medarbejder i mindre end 1 år, *jf. figur 10 og baggrundsnotat om fleksibelt og tilpasningsdygtigt arbejdsmarkedsystem.*

Anm.: Figur 9: For 2-6 pct. af arbejdsstyrken er uddannelsesniveaut ukendt, det kan bl.a. dække over immigranter som har taget deres uddannelse i oprindelseslandet. Databrud efter 2006.

Kilde: Figur 8: OECD.stat, Figur 9: Statistikbanken, Danmarks Statistik.

En højt kvalificeret arbejdsstyrke med de rette kompetencer understøtter ligeledes tilpasninger i beskæftigelsen – herunder på tværs af brancher. Uddannelsesniveaut i arbejdsstyrken er generelt steget i Danmark, idet der i dag både er langt færre ufaglærte samt langt flere med en videregående uddannelse end for blot 25 år siden *jf. figur 11*. Andelen af faglærte har til gengæld været nogenlunde konstant siden starten af 1990'erne. Det højere uddannelsesniveau kan have været en betydelig faktor i forhold til den samlede arbejdsstyrkens mulighed for at omstille sig fx fra beskæftigelse i industrien til beskæftigelse i de private og offentlige serviceerhverv.

Det højere formelle uddannelsesniveau har for hovedparten været drevet af, at de nye generationer, der er trådt ind på arbejdsmarkedet, har haft en højere uddannelse end de generationer, der har forladt arbejdsmarkedet. Uddannelse afsluttes dog ikke nødvendigvis inden indtræden på arbejdsmarkedet, og efteruddannelse samt løbende opkvalificering har således også betydning for arbejdsstyrkens samlede uddannelses- og kvalifikationsniveau.

Ligesom det overordnede uddannelsesniveau har betydning for tilpasningen på arbejdsmarkedet og den samlede velstand, vil også sammensætningen af uddannelsesretninger blandt faglærte eller personer med en videregående uddannelse have betydning. Den teknologiske udvikling kan øge efterspørgslen efter personer med specifikke typer af uddannelser, hvilket på sigt vil resultere i stigende lønninger, hvis ikke udbuddet stiger tilsvarende. I dette tilfælde øges gevinsten for den enkelte og for samfundet ved at uddanne flere med den pågældende uddannelse.

Den løbende udskiftning af arbejdsstyrken, som sker, når ældre generationer træder ud af arbejdsstyrken mens yngre træder ind, har bidraget til omstillingen på

arbejdsmarkedet. Det vil i et vist omfang være de nye generationer, som har fundet beskæftigelse i de nye voksende brancher, mens de ældre generationer har forladt arbejdsmarkedet blandt andet fra nedskalerende brancher – på den måde kan omstillingen til dels foregå ved ”naturlig afgang”. Der har imidlertid også været tale om, at specifikke faggrupper må omstille sig til ny beskæftigelse i løbet af deres arbejdsliv, hvilket kan stille større krav til omstillingsevnen hos den enkelte. Historisk har man set, at nogle arbejdspladser inden for fx tekstilindustrien og skibsværfterne er lukket, og at de ansatte har måttet finde helt anderledes beskæftigelse, hvilket for nogle fx kan kræve efteruddannelse.

Omstilling til ny beskæftigelse for den enkelte

Ovenfor er det beskrevet, hvordan den teknologiske udvikling, ændringer af efterspørgselsmønstre samt globaliseringen af produktionsprocesser medfører løbende brancheforskydninger i Danmark, uden at denne udvikling historisk set har reduceret beskæftigelsen.

Det overordnede beskæftigelsesniveau kan dog sløre for, at der inden for arbejdstyrken kan forekomme individuelle bevægelser, der aggregeret set udligner hinanden. Nedgang i udvalgte brancher kan medføre øget ledighed blandt de berørte lønmodtagere, mens fremgang i andre brancher samtidig øger beskæftigelsen isoleret set. Det kan på denne baggrund være en udfordring for den enkelte lønmodtager at blive berørt af branchenedgang, idet det sociale og økonomiske omkostninger ved at miste jobbet kan være store.

Genbeskæftigelsen af personer, der berøres af jobnedlæggelser som følge af brancheforskydninger, kan også have betydning for det samlede produktivetsniveau i økonomien. Dette skyldes, at muligheden for at den enkelte medarbejder kan opretholde deres produktivitet i en ny ansættelse i høj grad afhænger af, om de kan overføre deres opbyggede kompetencer til deres nye job. Lønmodtagernes kompetencer kan opdeles i dels virksomheds- eller branchespecifikke kompetencer og dels generelle kompetencer. Hvor de generelle kompetencer direkte kan overføres fra ansættelse til ansættelse, vil de virksomheds- eller branchespecifikke kompetencer ikke kunne overføres direkte til en ny virksomhed eller branche. Derfor kan medarbejdere i en periode være mindre produktive, mens nye kompetencer opbygges. Dette vil både have indflydelse på den enkeltes lønforhold og mulighed for at finde ny beskæftigelse, men det vil også have stor betydning for, hvor hurtigt virksomhederne i vækst kan få kvalificeret arbejdskraft.

Eksisterende studier på danske data – både for jobnedlæggelser generelt og for konkrete brancher i form af værfter og tekstil- og beklædningsindustrien – viser, at lukning eller kraftig nedskalering af medarbejderstaben på arbejdssteder kan medføre et umiddelbart beskæftigelsesfald. Hovedparten (ca. trefjerdedele)¹ af de afskedigede er dog i beskæftigelse igen inden for det første år, ligesom beskæftigel-

¹ Se fx SFI (2004) og AE (2010).

sesgabets for de resterende udlignes over tid. En nærmere detaljering viser, at uddannelse reducerer de negative konsekvenser af jobnedlæggelser på både kort og længere sigt.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2010) finder således et umiddelbart beskæftigelsesfald som følge af jobnedlæggelser. Samtidig reduceres beskæftigelsesgabets gradvist i de efterfølgende år. Faldet i beskæftigelsesgraden er størst for ufraglærte og lavere med stigende uddannelsesniveau. Dette skyldes formentligt primært, at omfanget af generelle, bredt anvendelige kompetencer stiger med uddannelsesniveauet. Uddannede personer kan derfor hurtigere finde beskæftigelse i andre virksomheder og brancher.

SFI (2004) finder ligeledes, at lønmodtagere, der forlader lukkede eller kraftigt nedskalerede arbejdssteder i 1997/98, ikke har sværere ved at bevare tilknytningen til arbejdsmarkedet end andre fratrådte medarbejdere. Det bemærkes her, at Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2010) sammenholder arbejdsmarkedshistorikken for personer berørt af jobnedlæggelser med alle andre lønmodtagere, hvorimod SFI anvender en sammenligning med andre fratrådte medarbejdere. Beskæftigelsesgabets for personer berørt af jobnedlæggelser må alt andet lige forventes at være større set i forhold til alle andre lønmodtagere end set i forhold til andre fratrådte lønmodtagere.

I et generelt studie af jobskabelse og -nedlæggelse finder Ibsen og Westergaard-Nielsen (2004) blandt andet, at personspecifikke faktorer såsom køn, alder og uddannelse har større betydning for genbeskæftigelse end egenskaberne af det arbejdssted, som personen kommer fra, herunder om arbejdsstedet er nedlagt.

Bjerring-Olsen mfl. (2004) ser på den konkrete udvikling for beskæftigede i tekstil- og beklædningsindustrien, som samlet set reducerede beskæftigelsen fra ca. 60.000 personer i starten af 1970'erne til godt 10.000 personer i 2002. Studiet finder, at tilpasningen i beskæftigelsen i tekstil- og beklædningsindustrien set i forhold til andre fremstillings erhverv især skete gennem færre ansættelser, hvorimod afgang fra beskæftigelse i branchen svarer til afgang fra andre, sammenlignelige andre brancher.

I et udførligt studie af kompetenceoverførsel efter lukningerne af fem værfter i Danmark i perioden 1987-2000 finder Rubæk Holm mfl. (2014), at de afskedigede værftsmedarbejdere i gennemsnit kan genanvende deres kompetencer i en ny ansættelse – dog med væsentlige forskelle på tværs af individer. Graden af kompetenceoverdragelse måles her ved sammenligning af lønninger i den gamle og den nye ansættelse, hvor kompetencetabet er mindst, hvis personerne finder ansættelse i en beslægtet virksomhed eller branche.

Litteratur

Arbejderbevægelsen Erhvervsråd (2010): *Nedlagte arbejdssteder – konsekvenser for de berørte*. 2. juli 2010.

Bjerring Olsen, K., Ibsen, R. og N. Westergaard-Nielsen (2004): *Does Outsourcing Create Unemployment? - The Case of the Danish Textile and Clothing Industry*. Working Paper, Department of Economics, Aarhus School of Business, Marts 2004

Ibsen, R. og N. Westergaard-Nielsen (2005): *Job Creation and Destruction over the Business Cycles and the Impact on Individual Job Flows in Denmark 1980-2001*. Working paper 05-4. Department of Economics, Aarhus School of Business.

Rubæk Holm, J., Richter Østergaard, Chr., og Th. Roslyng Olesen (2014): *Destruction and reallocation of Skills following large Company Exits*. Paper presented at the DRUID Society Conference 2014, June 2014.

SFI (2004): Lukning og indskrænkning af virksomheder – Konsekvenser af globalisering. Rapport 04:20. Udarbejdet for Danmarks Erhvervsråd.